EUROPESE
COMMISSIE

Brussel, 9.7.2026
COM(2026) 353 final

VERSLAG VAN DE COMMISSIE AAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD

De toepassing van de EU-mededingingsregels op de landbouwsector

1. Inleiding

In Verordening (EU) nr. 1308/2013 betreffende de gemeenschappelijke marktordening (GMO-verordening)[1] worden de voorwaarden voor de afzet van landbouwproducten op de interne markt bepaald. De GMO-verordening maakt integrerend onderdeel uit van het gemeenschappelijke landbouwbeleid (GLB) en bevat geharmoniseerde marktvoorschriften en geharmoniseerde handelsvoorschriften van technische aard om ervoor te zorgen dat de landbouwsector van de EU marktgericht is. Het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) verleent een bijzondere status aan de landbouwsector om te garanderen dat de mededingingsregels voor landbouwproducten zijn afgestemd op de specifieke kenmerken van deze sector (zoals de versnippering ervan (vergelijk dit met de concentratie van actoren in de stroomopwaartse en de stroomafwaartse fase van de voedselvoorzieningsketen voor landbouwers), de lange productiecycli en de aanzienlijke schommelingen als gevolg van klimatologische en natuurlijke factoren), rekening houdend met de doelstellingen van het GLB. Uit hoofde van artikel 225, punt d), van de GMO-verordening legt de Europese Commissie (Commissie) dit verslag voor aan het Europees Parlement en de Raad. Overeenkomstig voornoemde bepaling wordt in het verslag uiteengezet hoe de mededingingsregels van de GMO-verordening zijn toegepast[2] op de landbouwsector in elk van de lidstaten[3].

[1] Verordening (EU) nr. 1308/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 17 december 2013 tot vaststelling van een gemeenschappelijke ordening van de markten voor landbouwproducten en tot intrekking van de Verordeningen (EEG) nr. 922/72, (EEG) nr. 234/79, (EG) nr. 1037/2001 en (EG) nr. 1234/2007 van de Raad, PB L 347 van 20.12.2013, blz. 671.

[2] De toepassing van de uitsluitingen van artikel 101, lid 1, VWEU berust op een zelfbeoordeling door de producenten, die dit derhalve niet aan de Commissie hoeven te melden. Bijgevolg is dit verslag grotendeels gebaseerd op bij de Commissie ingediende formele verzoeken om advies, klachten en ambtshalve verrichte onderzoeken van de nationale mededingingsautoriteiten, alsmede op rapportages van de lidstaten.

[3] De term “landbouwsector” omvat de producten die worden opgesomd in artikel 1, lid 2, van de GMO-verordening en in bijlage I erbij.

Het verslag bestrijkt de periode van juli 2017 tot en met juli 2025 en heeft betrekking op de uitsluitingen van de toepassing van de mededingingsregels van de GMO-verordening. Daarnaast bevat het een beschrijving van verrichte antitrustonderzoeken[4].

Bij de inachtneming van het verslag moet rekening worden gehouden met de bredere economische en beleidstechnische context in de betreffende periode. Daarin werd de Europese landbouwsector geconfronteerd met een reeks ernstige economische en sanitaire crises, zoals de COVID-19-pandemie, de Russische aanvalsoorlog tegen Oekraïne, de sterke stijging van de energie- en meststofprijzen, extreme weersomstandigheden en aanhoudende sanitaire bedreigingen zoals dierziekten, waarop de Commissie krachtig heeft gereageerd[5].

In 2024 is in het kader van de strategische dialoog over de toekomst van de EU-landbouw[6] (strategische dialoog) de aanbeveling geformuleerd dat de Commissie en de lidstaten overeenkomstig artikel 210 bis van de GMO-verordening samenwerkingsinitiatieven tussen landbouwers en andere actoren in de toeleveringsketen moeten bevorderen teneinde landbouwers te belonen voor hun inspanningen en investeringen op het gebied van de duurzaamheid. In het kader van de strategische dialoog zijn de Commissie en de lidstaten er tevens toe opgeroepen om zich bij het aanpakken van de uitdagingen waarmee landbouwers in de EU worden geconfronteerd, te onthouden van buitensporige mededingingsbeperkende ingrepen in de markt.

In december 2024 heeft de Commissie maatregelen voorgesteld om de positie van landbouwers in de voedselvoorzieningsketen te versterken en om het vertrouwen tussen de verschillende

[4] Vorig rapport: Verslag van de Commissie aan het Europees Parlement en de Raad — Toepassing van de mededingingsregels van de Unie op de landbouwsector, COM(2018) 706 final, en Werkdocument van de diensten van de Commissie bij het “Report from the Commission to the European Parliament and the Council — The application of the Union competition rules to the agricultural sector” (Verslag van de Commissie aan het Europees Parlement en de Raad — Toepassing van de mededingingsregels van de Unie op de landbouwsector), SWD(2018) 450 final.

[5] Speciaal verslag:Veiligstelling van de voedselvoorziening tijdens de COVID-19-crisis.

[6] Strategische dialoog over de toekomst van de landbouw in de EU.

actoren in de keten te herstellen, waaronder voorstellen met betrekking tot de mededingingsregels in de landbouw[7].

2. De toepassing van de mededingingsregels van de GMO-verordening op de landbouwsector in elk van de lidstaten

De VWEU verleent een bijzondere status aan de landbouwsector. Op grond van artikel 42 VWEU zijn de mededingingsregels van de EU op de voortbrenging van en de handel in landbouwproducten slechts in zoverre van toepassing als door het Europees Parlement en de Raad met inachtneming van de in artikel 39 vermelde doeleinden zal worden bepaald binnen het raam van de bepalingen en overeenkomstig de procedure van artikel 43, lid 2, VWEU, met inachtneming van de vijf doelstellingen van het GLB van artikel 39 VWEU. Het Hof van Justitie van de Europese Unie (Hof) heeft erkend dat het GLB voorrang heeft boven de door het VWEU vooropgestelde doelstellingen op het gebied van de mededinging[8]. Het Hof heeft tevens erkend dat daadwerkelijke mededinging een van de doelstellingen van het GLB en van de gemeenschappelijke ordening van de markten is[9].

Overeenkomstig artikel 42 en artikel 43, lid 2, VWEU zijn in de GMO-verordening ten gunste van de landbouwsector specifieke uitsluitingen van de toepassing van artikel 101, lid 1, VWEU vastgesteld. Deze uitsluitingen, die worden uiteengezet in het verslag van de Commissie van 2018, omvatten algemene uitsluitingen die hetzij horizontaal (ten aanzien van besluiten, overeenkomsten of onderling afgestemde feitelijke gedragingen van landbouwers of producenten, verenigingen van landbouwers en producentenorganisaties (PO's) (artikelen 152 en 209)), hetzij verticaal (ten aanzien van overeenkomsten, besluiten of onderling afgestemde

---

[7] Voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van de Verordeningen (EU) nr. 1308/2013, (EU) 2021/2115 en (EU) 2021/2116 wat betreft de versterking van de positie van landbouwers in de voedseltoeleveringsketen, COM(2024) 577 final.

[8]Arresten van 29 oktober 1980, Maizena/Raad, 139/79, EU:C:1980:250, punt 23, en van 5 oktober 1994, Duitsland/Raad, C-280/93, EU:C:1994:367, punt 61, arrest van 19 september 2013, Panellinios Syndesmos Viomichanion Metapoiisis Kapnou, C-373/11, EU:C:201:567, punt 39, en laatstelijk arrest van 14 november 2017, APVE e.a., C-671/15, EU:C:2017:860, punt 37.

[9] Arresten van 9 september 2003, Milk Marque en National Farmers' Union, C-137/00, EU:C:2003:429, punt 57, en van 14 november 2017, APVE e.a., C-671/15, EU:C:2017:860, punten 37 en 48.

feitelijke gedragingen van erkende brancheorganisaties (BO's) (artikel 210)), hetzij zowel horizontaal (gesloten tussen daadwerkelijke of potentiële concurrenten op hetzelfde niveau in de keten (bijvoorbeeld landbouwers)) als verticaal (indien ze worden gesloten tussen actoren die op verschillende niveaus in de keten actief zijn (bijvoorbeeld landbouwers die een overeenkomst sluiten met verwerkers) (artikel 210 bis)) van aard kunnen zijn. Het verslag behandelt tevens uitsluitingen ten gunste van collectieve onderhandelingen in de melksector (artikel 149), uitsluitingen in het geval van ernstige marktverstoringen (artikel 222) en uitsluitingen in verband met het toeleveringsbeheer voor specifieke producten en sectoren (artikelen 166 bis, 167 en 167 bis).

2.1 Horizontale samenwerking (artikelen 209, 149 en 152 van de GMO-verordening)

Artikel 209

In artikel 209 is bepaald dat artikel 101, lid 1, VWEU niet van toepassing is op de overeenkomsten, besluiten en onderling afgestemde feitelijke gedragingen van landbouwers, verenigingen van landbouwers, erkende PO's of erkende unies van PO's (UPO's), voor zover deze betrekking hebben op de productie of de verkoop van landbouwproducten of het gebruik van gemeenschappelijke installaties voor het opslaan, behandelen of verwerken van landbouwproducten, tenzij de verwezenlijking van GLB-doelstellingen van artikel 39 VWEU daardoor in gevaar kan worden gebracht.

Overeenkomsten, besluiten en onderling afgestemde feitelijke gedragingen die voldoen aan de voorwaarden van artikel 209, zijn niet verboden en vereisen geen voorafgaande goedkeuring. De betrokken marktdeelnemers kunnen de Commissie evenwel om advies vragen over de verenigbaarheid van die overeenkomsten, besluiten of onderling afgestemde feitelijke gedragingen met de doelstellingen van het GLB.

Tot dusver heeft de Commissie één verzoek om advies uit hoofde van artikel 209 behandeld. Dit geschiedde in 2020, toen zij een positief advies uitbracht naar aanleiding van een verzoek van de Spaanse vereniging van landbouwcoöperaties, de *Cooperativas agro-alimentarias* (CAA),

betreffende de verenigbaarheid met de GLB-doelstellingen van een tot stabilisering van de Spaanse olijfoliemarkt strekkende regeling[10] op grond van de vrijwillige opslag van olijfolie.

De regeling had betrekking op de volgende door de coöperatieve leden van de vereniging geproduceerde categorieën van olijfolie: extra olijfolie van eerste persing, olijfolie van eerste persing en olijfolie voor verlichting. De sector kampt met sterke jaarlijkse productieschommelingen als gevolg van de biologische cycli van olijfbomen en bestaande weersomstandigheden. Dit leidt tot periodes van overaanbod of tekorten, die op hun beurt aanleiding geven tot het ontstaan van sterke prijsschommelingen en financiële instabiliteit voor de producenten.

Derhalve stelden de coöperatieve leden van de vereniging voor om een bepaald deel van het overschot aan olijfolie voor een beperkte periode op te slaan. Dit was bedoeld om een beter evenwicht tussen de vraag en het aanbod tot stand te brengen, waardoor het inkomen van de landbouwers kon worden ondersteund. Deelname aan de regeling bleef vrijwillig, en de Commissie oordeelde dat de overeenkomsten van de CAA en de coöperaties die aan de regeling deelnamen, verenigbaar waren met de verwezenlijking van de GLB-doelstellingen en niet leidden tot een uitsluiting van de mededinging.

Los daarvan heeft de nationale mededingingsautoriteit (NMA) van Denemarken in 2019 een onderzoek ingesteld naar een reeks overeenkomsten tussen producenten van biologische eieren en eierverpakkingscentra. Deze overeenkomsten hadden tot doel om de productie af te stemmen op de door de verpakkers vastgestelde vraag, waarbij een exclusieve toeleveringsrelatie tussen de verpakkers in stand werd gehouden. Uiteindelijk waren de overeenkomsten erop gericht om een hogere prijs voor deze eierproducenten te handhaven, zonder dat daarbij een specifiek prijsniveau werd vastgesteld. De NMA heeft onderzocht of de overeenkomsten voldeden aan de voorwaarden van artikel 209 van de GMO-verordening. Op basis van de beschikbare informatie zag de NMA geen reden om het onderzoek voort te zetten en heeft zij het in 2020 afgerond zonder een besluit vast te stellen.

[10] Ter zake van het advies van de Commissie: Adviezen over verenigbaarheid - Europese Commissie.

Artikel 149

Krachtens artikel 149 van de GMO-verordening mogen erkende PO's of erkende UPO's namens de bij hun aangesloten landbouwers en met betrekking tot de volledige gezamenlijke productie van die leden of een gedeelte daarvan collectief onderhandelen over contracten voor de levering van rauwe melk.

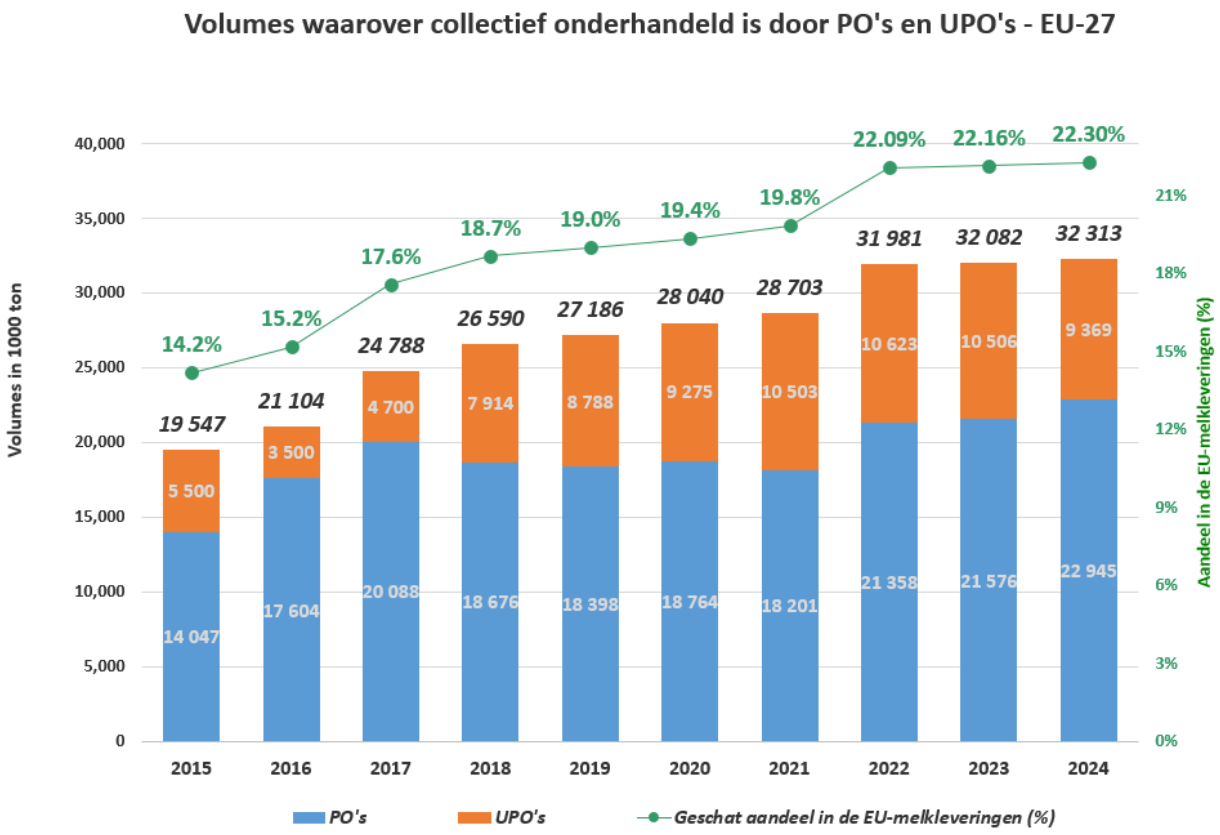
In 2024 hebben negen lidstaten[11] leveringen van rauwe melk op grond van collectieve contracten conform deze bepaling gemeld. De hoeveelheid waarover door erkende PO's en erkende UPO's collectief is onderhandeld, bedroeg meer dan 32,3 miljoen ton, wat goed is voor ongeveer 22 % van alle melkleveringen in de EU in 2024. In Tsjechië was 78 % van de jaarlijkse melkopbrengst voorwerp van collectieve onderhandelingen, terwijl dat percentage in Duitsland 48 % en in Frankrijk 49 % beliep.

Sinds 2018 is het percentage van de EU-melkleveringen waarover op grond van artikel 149 van de GMO-verordening collectief is onderhandeld[12], gestegen van 18,7 % in 2018 tot 22,2 % in 2024[13].

[11] BE, BG, CZ, DE, ES, FR, NL, SK, FI.

[12] De toename van het aantal collectieve onderhandelingen wordt toegeschreven aan de stijging van het aantal PO's/UPO's en aan het succes van de regeling als zodanig.

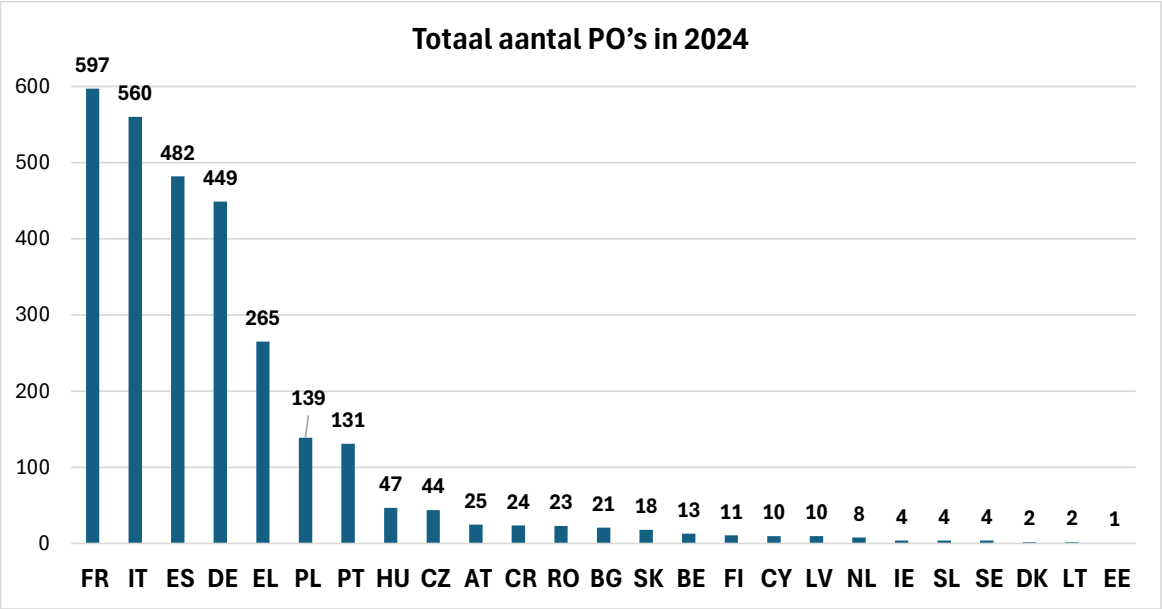
[13] Op basis van kennisgevingen van de lidstaten overeenkomstig artikel 3, lid 1, van Uitvoeringsverordening (EU) nr. 511/2012 van de Commissie van 15 juni 2012 inzake kennisgevingen met betrekking tot producenten- en brancheorganisaties en contractuele onderhandelingen en betrekkingen als bedoeld in Verordening (EG) nr. 1234/2007 van de Raad in de sector melk en zuivelproducten, PB L 156 van 16.6.2012, blz. 39.

Artikel 152, lid 1 bis

Artikel 152, lid 1 bis, van de GMO-verordening bevat een uitdrukkelijke uitsluiting van de toepassing van artikel 101, lid 1, VWEU ten aanzien van erkende PO's of erkende UPO's die namens hun leden met betrekking tot de totale productie van die leden of een gedeelte daarvan de productie plannen, de productiekosten optimaliseren, producten in de handel brengen en over contracten voor de levering van landbouwproducten onderhandelen. Om een beroep op deze uitdrukkelijke uitsluiting te kunnen doen, moeten de betreffende organisaties daadwerkelijk een economische activiteit uitoefenen, bijvoorbeeld op het gebied van gezamenlijke opslag, distributie, gezamenlijk afvalbeheer of gezamenlijke promotie. Voor erkende producentenorganisaties die een beroep doen op deze bepaling, geldt geen verplichting tot voorafgaande of achterafgaande kennisgeving. Aangenomen wordt dat de meeste organisaties bij hun activiteiten van de bepaling gebruikmaken op basis van een zelfbeoordeling.

In 2024 waren er in de EU 2 894 erkende PO's en 90 erkende UPO's[14]. In tal van sectoren worden PO's niet als zodanig erkend in de zin van de gemeenschappelijke marktordening, hoewel veel van deze organisaties wel voldoen aan de bestaande erkenningscriteria; ze plannen de productie of brengen producten van hun leden in de handel en onderhandelen namens hun leden over contracten voor de levering van landbouwproducten, zonder dat ze evenwel kunnen profiteren van uitsluitingen van de geldende mededingingsregels[15].

2.2 Verticale samenwerking (artikelen 210 en 172 ter van de GMO-verordening)

Artikel 210

In artikel 210 van de GMO-verordening is bepaald dat artikel 101, lid 1, VWEU niet van toepassing is op overeenkomsten, besluiten en onderling afgestemde feitelijke gedragingen van

[14] Op basis van de kennisgevingen die de lidstaten uiterlijk in juni 2025 hebben ingediend overeenkomstig artikel 5, lid 1, van Gedelegeerde Verordening (EU) 2016/232 van de Commissie van 15 december 2015 tot aanvulling van Verordening (EU) nr. 1308/2013 van het Europees Parlement en de Raad wat betreft bepaalde aspecten van samenwerking tussen producenten, PB L 44 van 19.2.2016, blz. 1.

[15] Zie in dit verband de toelichting van de Commissie bij het voorstel inzake niet-erkende PO's, gepubliceerd door de Raad: WK 3897/2025 INIT, pdf, Werkdocument van de diensten van de Commissie "Versterking van de positie van landbouwers in de voedselvoorzieningsketen" bij het document "Voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van de Verordeningen (EU) nr. 1308/2013, (EU) 2021/2115 en (EU) 2021/2116 wat betreft de versterking van de positie van landbouwers in de voedseltoeleveringsketen", COM(2024) 577 final/2.

erkende BO's die nodig zijn voor de verwezenlijking van de doelstellingen van BO's die zijn opgenomen in artikel 157, lid 1, punt c), van de GMO-verordening[16] en die niet onverenigbaar zijn met Unievoorschriften uit hoofde van artikel 210, lid 4[17].

Dergelijke overeenkomsten, besluiten en onderling afgestemde feitelijke gedragingen die voldoen aan de voorwaarden van artikel 210 van de GMO-verordening, zijn niet verboden en vereisen geen voorafgaande goedkeuring voor de toepassing ervan. De toepassing van de uitsluiting is gebaseerd op een zelfbeoordeling door de betreffende organisaties. De Commissie kan evenwel worden verzocht om advies over de verenigbaarheid van overeenkomsten, besluiten en onderling afgestemde feitelijke gedragingen met artikel 210[18]. Thans telt de EU 134 erkende BO's.

Sinds 2018 heeft de Commissie vier zaken betreffende verticale samenwerking in de zin van artikel 210 behandeld[19]; drie daarvan hadden betrekking op prijsindicatoren en één op afzetnormen. In alle gevallen oordeelde de Commissie dat de maatregelen verenigbaar met het EU-recht kunnen worden verklaard, nu ze niet onder de voorwaarden van artikel 210, lid 4, vallen.

Ten eerste heeft het *Centre national interprofessionnel de l'économie laitière* (CNIEL), een erkende BO in de sector melk en zuivelproducten, in 2019 voorgesteld[20] om een marktdashboard op te zetten met 26 economische indicatoren, die aspecten bestrijken zoals volume, prijs, kosten

[16] Evenals soortgelijke doelstellingen in de sectoren olijven en tabak.

[17] Verboden zijn onder meer prijsafspraken en marktverdeling.

[18] Artikel 210 van de GMO-verordening is in december 2021 gewijzigd bij Verordening (EU) 2021/2117, waarbij wijzigingen aan de vroegere procedure zijn aangebracht, waaronder het afschaffen van de eerdere regeling inzake voorafgaande kennisgeving van overeenkomsten, besluiten en onderling afgestemde feitelijke gedragingen aan de Commissie en het voorzien in de mogelijkheid om te verzoeken om advies.

[19] Over drie andere zaken heeft de Commissie vóór 2018 een besluit vastgesteld. In 2017 oordeelde de Commissie dat het verzoek van de *Comité national interprofessionnel de la Pomme de Terre* (CNIPT) inzake prijsindicatoren voor aardappelen verenigbaar was met artikel 210 van de GMO-verordening: 1f9b4fda-8007-4b9b-9c06-56c7956be36a_fr; in 2015 onderzocht de Commissie een door het CNIEL ingediende kennisgeving betreffende melkprijsschema's en maakte zij in dat verband geen bezwaar: a1002532-be97-43c3-ab5e-7a5c023b754c_en; en in 2013 onderzocht de Commissie een door het CNIEL ter beoordeling ingediende overeenkomst inzake economische indicatoren voor melk en zuivelproducten en bevond zij deze verenigbaar met het EU-recht: 29301f3c-dd63-48a0-aa42-b60fd5845147_fr.

[20] Ter zake van het advies van de Commissie: *9160b4d9-6168-4c10-b6a4-314d7849a58b_en.

en marges van melk en zuivelproducten in verschillende stadia van de toeleveringsketen, en om een marktobservatorium op te richten dat zich richt op 6 indicatoren voor de productiekosten en kostprijzen van conventionele melk, organische melk en melk uit berggebieden.

Ten tweede heeft de Commissie in 2021 een maatregel onderzocht die is voorgesteld door de *Association Interprofessionnelle de la Banane* (AIB), een erkende BO in de bananensector[21]. De maatregel had tot doel om op het Franse vasteland een marktindicator op groothandelniveau op te stellen en te verspreiden teneinde marktdeelnemers te informeren over de prijsontwikkeling van bananen die door groothandelaren worden verkocht aan detailhandelaren, alsook over de aankopen van grootkeukens, restaurants en centrale inkooporganisaties.

Ten derde heeft de Commissie datzelfde jaar aandacht geschonken aan het verzoek van het CNIEL om een marktindicator op te stellen en te verspreiden ten aanzien van vier kazen met een beschermde oorsprongsbenaming (BOB) (Cantal, Auvergne bleu, Ambert en Saint-Nectaire) en de bijproducten ervan (boter en weipoeder) in de Franse regio Auvergne[22].

In alle drie de gevallen waren de marktindicatoren bedoeld om de markttransparantie te verbeteren door aan de betrokken marktdeelnemers uitgebreide en volledige informatie te verstrekken. Op gezette tijden beschikbare indicatoren zouden de informatieasymmetrie en de prijsvolatiliteit in elk van de stadia verminderen door het marktinzicht te verbeteren. Een betere kennis van markttrends zou marktdeelnemers in de gehele toeleveringsketen dan weer in staat stellen om beter geïnformeerde productie- en investeringsbesluiten vast te stellen.

Ten slotte heeft de Commissie in 2024 een verzoek om advies beoordeeld over de verenigbaarheid van een maatregel inzake de sortering van appels op basis van gewicht voor appels die in Frankrijk worden geproduceerd en bestemd zijn om daar in de handel te worden gebracht[23].

[21] Ter zake van het advies van de Commissie: agriculture.ec.europa.eu/document/download/cab818ee-c187-4a14-8635-a9fda51a9cc9_en?filename=c-2021-1437-commission-decision_en.pdf.

[22] Ter zake van het advies van de Commissie: f033b677-0932-4fee-8b83-85e7a0caa63c_en.

[23] Ter zake van het advies van de Commissie: 3e7b4934-d539-41ca-8228-b0a8721b449a_en.

De overeenkomst in deze zaak had tot doel om verschillende belangrijke doelstellingen van artikel 157, lid 1, punt c), van de GMO-verordening te verwezenlijken. Ze heeft de kennis en de markttransparantie voor de leden van deze BO vergroot door marktgegevens te standaardiseren met behulp van een gemeenschappelijke meeteenheid, waardoor de voorspelbaarheid voor de marktdeelnemers in de toeleveringsketen is verbeterd en de betrekkingen in de afzetketen zijn vereenvoudigd. Door sortering op basis van gewicht in te voeren maakte de overeenkomst een betere coördinatie bij het in de handel brengen van producten mogelijk, waardoor de afzetregels werden gestroomlijnd en onzekerheden of conflicten tussen de betrokken marktdeelnemers werden verminderd. Daarnaast voorzag de overeenkomst in grootteklassen met "overlappingen", waardoor de marktdeelnemers in staat werden gesteld om het verkoopsegment te kiezen waarin zij hun producten afhankelijk van de vraag willen positioneren. Deze aanpak maakte het mogelijk om onzekerheden weg te nemen en de verkoop te optimaliseren. Daarnaast ondersteunde de aanpak de kwaliteitsverbetering in de gehele productie- en afzetketen door risico's zoals kneuzingen te verminderen door middel van sortering op basis van gewicht, terwijl marktdeelnemers daarbij rekening kunnen houden met de dichtheid en het suikergehalte van het product om ervoor te zorgen dat de in de handel gebrachte producten rijp zijn. De overeenkomst droeg bij aan het verminderen en beheersen van verspilling door de verwerking tijdens de inkoop te beperken, waardoor productbederf en verliezen werden verminderd en tegelijkertijd werd voldaan aan de verwachtingen van de consument.

Artikel 172 ter

Krachtens artikel 172 ter mogen erkende interprofessionele organisaties die actief zijn in de wijnsector, niet-verplichte indicatoren voor prijsrichtsnoeren verstrekken voor de verkoop van druiven voor de productie van wijnen met een beschermde oorsprongsbenaming (BOB) of een beschermde geografische aanduiding (BGA), mits die richtsnoeren niet tot gevolg hebben dat ten aanzien van een aanzienlijk deel van de desbetreffende producten er geen concurrentie meer is.

Krachtens deze bepaling bestaat geen verplichting om deze maatregelen aan de Commissie te melden, en voor zover de Commissie weet, is deze bepaling tot dusver niet omgezet.

2.3 Duurzaamheidsovereenkomsten (Artikel 210 bis van de GMO-verordening)

Bij Verordening (EU) 2021/2117[24] is een nieuwe bepaling in de GMO opgenomen (artikel 210 bis) om overeenkomsten tussen producenten of tussen producenten en andere marktdeelnemers in de voedselvoorzieningsketen voor landbouwers (bijvoorbeeld op het niveau van de verwerking of de distributie) uit te sluiten van het toepassingsgebied van artikel 101, lid 1, VWEU voor zover deze overeenkomsten tot doel hebben om een hogere duurzaamheidsnorm te bereiken dan die welke wordt voorgeschreven door de EU-wetgeving of de nationale wetgeving. In december 2021 is de verordening in werking getreden.

Om voor deze uitzondering in aanmerking te komen, moeten marktdeelnemers streven naar hogere normen die tot doel hebben om bij te dragen aan: i) milieubescherming, ii) een vermindering van het gebruik van bestrijdingsmiddelen of van het risico op antimicrobiële resistentie, of iii) gezondheid en welzijn van dieren. In die gevallen mogen marktdeelnemers overeenkomsten sluiten die anders binnen het toepassingsgebied van artikel 101, lid 1, VWEU zouden vallen, op voorwaarde dat de door hen overeengekomen mededingingsbeperkingen onmisbaar zijn voor het bereiken van de beoogde duurzaamheidsnormen.

In december 2023 heeft de Commissie richtsnoeren vastgesteld betreffende de voorwaarden voor de toepassing van artikel 210 bis[25]. Deze richtsnoeren bieden gedetailleerde aanwijzingen voor de uitlegging van de uitsluiting en bevatten talrijke voorbeelden van mogelijke overeenkomsten die binnen het toepassingsgebied ervan vallen.

Overeenkomsten, besluiten en onderling afgestemde feitelijke gedragingen die voldoen aan de voorwaarden van artikel 210 bis, zijn niet verboden en vereisen geen voorafgaande goedkeuring.

---

[24] Verordening (EU) 2021/2117 van het Europees Parlement en de Raad van 2 december 2021 tot wijziging van de Verordeningen (EU) nr. 1308/2013 tot vaststelling van een gemeenschappelijke ordening van de markten voor landbouwproducten, (EU) nr. 1151/2012 inzake kwaliteitsregelingen voor landbouwproducten en levensmiddelen, (EU) nr. 251/2014 inzake de definitie, de aanduiding, de aanbiedingsvorm, de etikettering en de bescherming van geografische aanduidingen van gearomatiseerde wijnbouwproducten en (EU) nr. 228/2013 houdende specifieke maatregelen op landbouwgebied ten behoeve van de ultraperifere gebieden van de Unie, PB L 435 van 6.12.2021, blz. 262.

[25] Richtsnoeren van de Commissie inzake de uitsluiting van artikel 101 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie voor duurzaamheidsovereenkomsten van landbouwproducenten krachtens artikel 210 bis van Verordening (EU) nr. 1308/2013, PB C 1446, 8.12.2023.

De toepassing van de uitsluiting berust op een zelfbeoordeling. Producenten kunnen de Commissie evenwel verzoeken om advies over de verenigbaarheid van overeenkomsten, besluiten en onderling afgestemde feitelijke gedragingen met artikel 210 bis.

De Commissie heeft in juli 2025 haar eerste advies uit hoofde van artikel 210 bis met betrekking tot een duurzaamheidsovereenkomst in de Franse wijnsector uitgebracht[26]. De overeenkomst heeft tot doel om het huidige duurzaamheidsniveau dat in de wijnsector in Occitanië is bereikt, te handhaven door de toepassing van normen inzake biologische landbouw en gebieden met een hoge ecologische waarde (*haute valeur environnementale*, HVE). Gelet op de crisis op de Franse wijnmarkt bestaat het risico dat producenten van deze duurzamere wijnen overstappen op economisch aantrekkelijkere conventionele wijnproductie of de markt verlaten, bijvoorbeeld in het kader van het nationale rooiprogramma. Om dat risico te beperken, wordt in de overeenkomst een niet-bindende richtprijs vastgesteld ten aanzien van de aankoop van bulkwijn op een niveau dat de kosten dekt en een marge van maximaal 20 % biedt. De Commissie heeft de overeenkomst verenigbaar met artikel 210 bis bevonden.

2.4 Crisismaatregelen (Artikel 222 van de GMO-verordening)

Gedurende perioden van ernstige marktverstoring biedt artikel 222 de Commissie de mogelijkheid om uitvoeringshandelingen vast te stellen om ervoor te zorgen dat artikel 101, lid 1, VWEU niet van toepassing is op specifieke soorten overeenkomsten en besluiten van landbouwers, verenigingen van landbouwers, erkende PO's, UPO's en BO's, voor zover deze overeenkomsten en besluiten de goede werking van de interne markt niet ondermijnen en uitsluitend tot doel hebben de betrokken sector te stabiliseren.

Op 22 januari 2024 heeft de Commissie een afzonderlijk verslag[27] over de toepassing van crisismaatregelen, waaronder de op grond van artikel 222 vastgestelde maatregelen, aan het Europees Parlement en de Raad voorgelegd, dat betrekking heeft op de periode van 1 januari 2014 tot en met 31 december 2023.

[26] Ter zake van het advies van de Commissie: 86f5a339-ee2d-430f-8e29-5fb56770ba14_en.

[27] Verslag van de Commissie aan het Europees Parlement en de Raad over het gebruik van uit hoofde van de artikelen 219 tot en met 222 van de GMO-verordening vastgestelde crisismaatregelen, COM(2024) 12 final.

Sindsdien zijn uit hoofde van artikel 222 geen andere maatregelen vastgesteld.

2.5 Aanpassing van het aanbod (Artikelen 166 bis, 167 en 167 bis van de GMO-verordening)

Artikel 166 bis

In artikel 166 bis wordt erkende PO's, erkende BO's of aan een geografische aanduiding verbonden producentengroeperingen de mogelijkheid geboden om een lidstaat te verzoeken om bindende voorschriften tot regulering van het aanbod van BOB-/BGA-producten vast te stellen. Dit in 2021 ingevoerde artikel vervangt eerdere bepalingen voor kaas (artikel 150) en ham (artikel 172), en is van toepassing op alle landbouwproducten met een geografische aanduiding.

In de verslagperiode zijn in de sector melk en zuivelproducten verschillende gevallen aan de Commissie gemeld uit hoofde van de bepalingen die vóór 2021 van toepassing waren, alsook uit hoofde van de nieuwe bepalingen; ze betroffen de BOB- of BGA-producten Asiago, Grana Padano en Parmigiano Reggiano in Italië en Reblochon, Gruyère, Raclette de Savoie, Tomme de Savoie, Emmental de Savoie, Abondance, Beaufort en Comté in Frankrijk[28].

Er zijn voorschriften vastgesteld om de toegevoegde waarde van kwaliteitsproducten met een BOB of een BGA te waarborgen voor twee vleesproducten (ham), namelijk Prosciutto di Parma (van 28 december 2017 tot en met december 2020)[29] en Prosciutto di San Daniele (van 1 januari 2021 tot en met 31 december 2023)[30]. De regels voor beide producten zijn verlengd tot 2026[31].

De maatregelen zijn hoofdzakelijk bedoeld om het aanbod van de betreffende BOB-/BGA-producten af te stemmen op de vraag. Door de productie- en marktontwikkelingen voortdurend te monitoren en de productievolumes aan te passen, wordt beoogd grote onevenwichtigheden

[28] Voor Asiago: *NOTIFICA PIANO REGOLAZIONE OFFERTA FORMAGGIO ASIAGO DOP*, voor Grana Padano: *Notifica piano regolazione offerta formaggio grana padano DOP*, voor Parmigiano Reggiano: *Regulation of supply Parmigiano Reggiano*, voor Reblochon, Gruyère, Raclette de Savoie, Tomme de Savoie, Emmental de Savoie, Abondance, Beaufort en Comté: e8eac044-1136-4a7d-bdfb-95ecc89eb42a_en.

[29] Masaf - *Decreto 28 dicembre 2017*.

[30] Masaf - *Decreto approvazione del piano di regolazione dell'offerta del prosciutto San Daniele DOP* - 2021-2023.

[31] https://www.prosciuttodiparma.com/wp-content/uploads/2024/01/Piano-di-Regolazione-dellOfferta-2024-2026-29-gennaio.pdf, https://www.regione.fvg.it/rafvg/export/sites/default/RAFVG/economia-imprese/agricoltura-foreste/FOGLIA32/allegati/Piano_Regolazione_Offerta_2024-2026_REV_01.pdf.

tussen de vraag en het aanbod te voorkomen, voor zover deze tot schommelingen en ernstige gevolgen voor de gehele toeleveringsketen kunnen leiden. De maatregelen zijn er tevens op gericht om de productie met toegevoegde waarde te bevorderen en om ervoor te zorgen dat de producenten een billijke vergoeding ontvangen. Tegelijkertijd is dit cruciaal om ervoor te zorgen dat het product op de markt beschikbaar is.

Artikel 167

Overeenkomstig artikel 167 kunnen de producerende lidstaten met name bij besluiten van erkende BO's afzetvoorschriften vaststellen om het aanbod te reguleren teneinde de werking van de gemeenschappelijke wijnmarkt te verbeteren en te stabiliseren.

In 2020 heeft Spanje een kennisgeving ingediend ten aanzien van een maatregel[32] die strekt tot vaststelling van een algemene regel waarbij de maximale oogstopbrengst wordt beperkt voor percelen die bestemd zijn voor de productie van wijn zonder BOB of BGA[33] (18 000 kg/ha voor rode wijn en 20 000 kg/ha voor witte wijn). Daarbij zijn tevens de mogelijke bestemmingen van de druiven van grotere percelen vastgesteld. De regels zijn in 2020 als aanvullende voorschriften opgenomen in het Spaanse decreet van 2014 tot algehele omzetting van artikel 167[34].

Frankrijk heeft meegedeeld dat het in de betreffende periode diverse afzetvoorschriften heeft vastgesteld om reservevoorraden aan te leggen met een deel van de basiswijnen die zijn geproduceerd in de streken Champagne[35], Languedoc[36] (2020) en Cognac[37] (2019).

Artikel 167 bis

Bij Verordening (EU) 2020/2220[38] is artikel 167 bis in de GMO-verordening opgenomen om producerende lidstaten toe te staan afzetvoorschriften vast te stellen die gericht zijn op het

[32] *Real Decreto 557/2020, de 9 de junio*.

[33] De maximale opbrengsten voor wijnen met een oorsprongsbenaming of een geografische aanduiding zijn vastgesteld in de productspecificaties ervan.

[34] *Real Decreto 774/2014, de 12 de septiembre*.

[35] *Arrêté du 18/10/2017*, *Arrêté du 03/10/2018*, *Arrêté du 9/12/2019*, *Arrêté du 13/03/2020*.

[36] *Arrêté du 11/02/2020*.

[37] *Arrêté du 25/11/2019*.

reguleren van het aanbod teneinde de werking van de gemeenschappelijke markt voor olijfolie te verbeteren en te stabiliseren. De lidstaten hebben de Commissie niet in kennis gesteld van uit hoofde van dit artikel vastgestelde besluiten.

3. Onderzoeken door de Commissie en nationale mededingingsautoriteiten in de landbouwsector

In de periode van juli 2017 tot juli 2025 hebben de mededingingsautoriteiten (MA's) in de EU[39] ongeveer 110 onderzoeken in de landbouwsector afgerond; daarnaast zijn 20 onderzoeken nog lopende, wat het totaal op 130 brengt. Het grootste aantal onderzoeken werd uitgevoerd door de MA's in Griekenland (27 gevallen), gevolgd door onderzoeken van de Commissie (12 gevallen) en onderzoeken van Frankrijk (12 gevallen), Denemarken (11 gevallen) en Oostenrijk (10 gevallen).

3.1 Voornaamste onderzochte productcategorieën/-sectoren

De onderzoeken van de MA's hebben betrekking op een breed scala van landbouwproducten, maar de volgende productcategorieën werden het vaakst onderzocht: melk en zuivelproducten (25 %), groenten en fruit (19 %), vlees (13 %) en eieren (6 %). Ook in de categorieën suiker (5 %), granen (5 %) en rijst (4 %) werden een aantal onderzoeken verricht.

3.2 Onderzochte entiteiten

De door de MA's onderzochte entiteiten zijn fabrikanten[40] (36 %), verenigingen van landbouwproducenten (14 %), groothandelaren (12 %), PO's (9 %), individuele

[38] Verordening (EU) 2020/2220 van het Europees Parlement en de Raad van 23 december 2020 tot vaststelling van een aantal overgangsbepalingen voor steun uit het Europees Landbouwfonds voor plattelandsontwikkeling (Elfpo) en uit het Europees Landbouwgarantiefonds (ELGF) in de jaren 2021 en 2022 en tot wijziging van de Verordeningen (EU) nr. 1305/2013, (EU) nr. 1306/2013 en (EU) nr. 1307/2013 wat betreft de middelen en toepassing in de jaren 2021 en 2022 en van Verordening (EU) nr. 1308/2013 wat betreft de middelen en verdeling van die steun voor de jaren 2021 en 2022, PB L 437 van 28.12.2020, blz. 1.

[39] Onder "mededingingsautoriteiten" worden zowel de Commissie als de NMA's verstaan.

[40] In dit verslag worden "fabrikanten" geacht entiteiten te zijn die levensmiddelen produceren door een of meer ingrediënten te verwerken (ongeacht of deze ingrediënten landbouwproducten zijn of niet). Hieronder vallen ook verwerkers (dat wil zeggen entiteiten die een of meer landbouwproducten verwerken tot andere producten).

landbouwproducenten (9 %), detailhandelaren (8 %) en diverse andere entiteiten, waaronder ondernemersorganisaties, BO's en verenigingen van exporteurs (13 %).

Fabrikanten worden in de onderzoeken het vaakst genoemd. De Franse NMA heeft bijvoorbeeld een onderzoek ingesteld naar en een besluit vastgesteld over de afstemming tussen grote producenten van voedingsmiddelen wat betreft zowel de inkoopprijs op de toeleveringsmarkt voor magere stukken varkensvlees zonder been (voornamelijk "*jambon supérieur maigre*" oftewel JSM, gebruikt voor gekookte hammen) van slachthuizen als de verkoopprijs op de afzetmarkt voor rauwe/gedroogde en gekookte vleeswaren (zoals worst, droge salami, rosettes, patés, rillettes, gekookte hammen) aan grootschalige detailhandelaren onder huismerken of in het voordelige assortiment.

3.3 Landbouwers als voornaamste bron van verricht onderzoek

De MA's hebben het merendeel van de onderzoeken op eigen initiatief (via ambtshalve procedures) ingesteld nadat ze via marktinformatie kennis van mogelijke mededingingsbeperkende praktijken hadden genomen. Daarnaast hebben ze onderzoeken ingesteld naar aanleiding van klachten van leveranciers, concurrenten of klanten.

Deze klachten waren gevarieerd en omvatten in hoofdzaak: landbouwproducenten (24 %), fabrikanten (21 %), detailhandelaren (16 %), verenigingen van landbouwproducenten (13 %), PO's (11 %), particulieren (11 %) en groothandelaren (4 %).

Uit de gegevens blijkt dat landbouwproducenten, hetzij individueel, hetzij in samenwerkingsverbanden (PO's en UPO's), de voornaamste bron van klachten vormen. Ze zijn goed voor ongeveer de helft van alle klachten, en vormen uiteindelijk ook de belangrijkste aanleiding voor het inleiden van antitrustonderzoeken (daaronder begrepen de marktinformatie die ze aan de MA's verstrekken). Soms maken landbouwproducenten hun klachten evenwel pas openbaar wanneer zij deze indienen bij de MA's, waardoor de mogelijkheden van deze autoriteiten om bewijs van mogelijke overtredingen te verzamelen, worden ondermijnd.

3.4 Uitkomsten van onderzoeken

De 110 antitrustonderzoeken in de landbouwsector die in de onderzochte periode zijn afgerond, hadden de volgende 3 verschillende soorten uitkomsten:

a) besluiten inzake inbreuken waarbij geldboeten zijn opgelegd (ongeveer een kwart van de afgeronde zaken), d.w.z. dat de mededingingsautoriteiten een onderneming hebben verplicht om de inbreuk te beëindigen en om een geldboete te betalen;
b) besluiten inzake toezeggingen (zes zaken), d.w.z. dat de MA's geen conclusie hebben geformuleerd met betrekking tot de vraag of er al dan niet sprake was van een inbreuk, en bijgevolg een besluit hebben vastgesteld waarbij de door de onderzochte entiteit aangeboden toezeggingen rechtens bindend werden verklaard, zodat eventuele bezwaren ten aanzien van de mededinging werden weggenomen;
c) afgeronde onderzoeken waarin geen inbreuk is vastgesteld (ongeveer de helft van de afgeronde zaken), d.w.z. dat de procedure door de mededingingsautoriteiten tijdens een voorlopige fase van het onderzoek werd beëindigd wegens een gebrek aan bewijs. In sommige gevallen kan dit er ook aan te wijten zijn geweest dat onevenredige inspanningen nodig zouden zijn geweest om alle nodige bewijsmiddelen te verzamelen of dat prioriteiten moesten worden gesteld.

Hoewel het merendeel van de onderzoeken wordt afgerond zonder dat een formeel besluit wordt vastgesteld, kunnen ze niettemin in verschillende opzichten van belang zijn. Ten eerste blijkt uit sommige onderzoeken dat de betreffende klachten of bezorgdheden in de voedselvoorzieningsketen ongegrond zijn. Zo heeft de Griekse NMA naar aanleiding van persberichten tijdens de kritieke periode van de uitbraak van de COVID-19-pandemie onderzoek verricht naar de bezorgdheid dat mededingingsbeperkende praktijken mogelijkerwijs tot tekorten aan en/of stijgingen in de prijs van bepaalde landbouw- en voedingsproducten hebben geleid. De NMA constateerde dat tijdens de COVID-19-pandemie geen sprake is geweest van een aanzienlijke stijging van de mediane prijzen van volle melk en griesmeel in supermarktketens. Mogelijkerwijs is deze bezorgdheid ontstaan wegens een aantal specifieke prijzen, die evenwel niet representatief waren voor de situatie in heel Griekenland.

In sommige andere gevallen heeft het ingrijpen van de MA's voorkomen dat een inbreuk werd gepleegd, zoals ten aanzien van de protectionistische overeenkomsten van deel 3.5.5.

3.5 Soorten onderzochte en vastgestelde inbreuken

De voornaamste door de MA's geconstateerde inbreuken kunnen als volgt worden onderverdeeld: horizontale overeenkomsten (inzake prijzen en volumebeperkingen) (32 %), overeenkomsten tussen een verkoper en een koper om de wederverkoopprijzen van de koper vast te stellen[41] (16 %), overeenkomsten inzake de verdeling van klanten (13 %), aanbestedingsfraude (onderlinge afstemming van inschrijvingen door meerdere verkopers) (12 %), afspraken over marktverdeling (8 %), uitwisseling van commercieel gevoelige informatie (6 %), misbruik van een machtspositie, waarbij strategieën worden toegepast om concurrenten uit te sluiten, zoals roofprijzen, uitsluitingskortingen, buitensporige en oneerlijke prijzen (6 %). In een aantal van deze gevallen stelden de MA's vast dat meerdere inbreuken tegelijkertijd werden gepleegd. In de volgende alinea's worden enkele voorbeelden van dergelijke inbreuken gegeven.

3.5.1 Afspraken over prijzen en/of hoeveelheden

Prijsafspraken kwamen het vaakst voor. Er waren afspraken over prijzen en hoeveelheden tussen afnemers ten nadele van landbouwers. Zo heeft de Spaanse NMA in juli 2019 aan tien van de grootste Spaanse en internationale zuivelbedrijven en -verenigingen die in Spanje actief zijn, een boete voor een tussen 2000 en 2013 bestaand melkkartel opgelegd[42]. De marktdeelnemers wisselden informatie uit over de inkoopprijzen van rauwe koemelk, over de ingekochte hoeveelheden en over melkoverschotten. Door deze gedraging konden melkveehouders niet vrijelijk onderhandelen over de prijs van hun melk, waardoor hun onderhandelingspositie op de markt verder werd verzwakt. Evenzo heeft de Poolse NMA een onderzoek ingesteld naar vijf afnemers[43] van zacht fruit (waaronder aalbessen, kersen en pruimen) die de inkoopprijzen van bij lokale fruittelers ingekocht fruit vaststelden[44].

Er was ook sprake van prijsafspraken tussen fabrikanten. Zo heeft de Commissie boetes opgelegd voor tussen 2000 en 2013 bestaande prijsafspraken en marktverdelingspraktijken onder

[41] Deze praktijk staat ook bekend als "prijsbinding bij wederverkoop".

[42] Voor nadere informatie zie het persbericht *plantilla nota de prensa*.

[43] Damex, Kam-Pol, Fructis, Kalbrok en Silver-Trans.

[44] De Poolse NMA heeft in maart 2026 een besluit vastgesteld waarbij aan deze kopers van zacht fruit een boete is opgelegd; https://uokik.gov.pl/zmowa-przy-skupie-owocow-prezes-uokik-naklada-kary.

grote Europese producenten van groenten in blik[45]. De groenten in blik omvatten bonen, groene erwten, mengsels van erwten en wortelen, en groentemacedoine (met uitzondering van maïs en champignons), die in blikken of potten voornamelijk onder huismerken werden verkocht aan detailhandelaren en aan de cateringsector in de gehele Europese Economische Ruimte. Het betrof één vennootschap en twee landbouwcoöperaties.

Andere zaken hadden betrekking op de vaststelling van prijsindexcijfers. In 2018 heeft de Franse mededingingsautoriteit[46] aan de vereniging van wijnbouwers uit de Côtes-du-Rhône-regio (*Syndicat général des vignerons réunis des Côtes du Rhône* — SGVRCR) bijvoorbeeld een boete van 20 000 EUR wegens mededingingsverstorende praktijken bij de afzet van [47] AOC-bulkwijnen uit de Côtes-du-Rhône opgelegd. De betreffende ondernemersorganisatie, een beroepsorganisatie die wijnproducenten vertegenwoordigt, heeft zich tussen 2010 en 2017 schuldig gemaakt aan prijsafspraken door minimumprijsinstructies en daaropvolgende prijsaanbevelingen vast te stellen en deze onder haar leden te verspreiden, wat verschillende op basis van kleur en kwaliteitsklasse vastgestelde wijncategorieën bestreek. Deze maatregelen, die via publicaties, nieuwsbrieven en bijeenkomsten werden gepromoot, stimuleerden een uniforme prijsstelling bij verkooponderhandelingen, waardoor de mededinging werd verstoord zonder rekening te houden met individuele productiekosten.

Ten slotte heeft de Roemeense NMA in 2021 mededingingsbeperkende horizontale afspraken tussen eierproducenten (vijf producenten en een producentenvereniging) vastgesteld [48]. Deze hadden tot doel om het aanbod van eieren op de Roemeense markt te beheersen en/of te beperken, waaronder ook maatregelen die de nationale markt minder aantrekkelijk zouden maken voor de invoer van eieren. Het beheersen en/of beperken van het binnenlandse aanbod was uiteindelijk bedoeld om dalingen van de eierprijzen te voorkomen.

---

[45] IP_19_5911_NL.pdf.

[46] Besluit nr. 18-D-06 van 23 mei 2018, uitgevaardigd in de wijnsector.

[47] *Appellation d'Origine Contrôlée*.

[48] Decizia-oua-site.pdf.

3.5.2 Overeenkomsten tot vaststelling van wederverkoopprijzen

Bij overeenkomsten tot vaststelling van wederverkoopprijzen waren doorgaans een fabrikant en een of meer detail- of groothandelaren betrokken. In 2018 heeft de Griekse NMA in de sector voor de productie en verkoop van margarine en boter bijvoorbeeld een boete opgelegd aan Minerva S.A. De reden hiervoor was dat deze vennootschap met verschillende gelieerde groothandelaren/distributeurs de prijzen was overeengekomen waartegen deze producten van Minerva zouden doorverkopen[49].

3.5.3 Verdeling van markten

In 2023 stelde de Nederlandse mededingingsautoriteit vast dat vier leveranciers van onbewerkte wortelen onderling de verkoop aan industriële afnemers (fabrikanten van ingeblikte en diepgevroren voeding) in Nederland, België en Duitsland hadden verdeeld. Deze leveranciers hadden onderling ook afspraken gemaakt over bepaalde kruisleveringen en compensaties.

3.5.4 Aanbestedingsfraude

Aanbestedingsfraude had doorgaans betrekking op een afstemming tussen verschillende verkopers over biedingen die zij hadden ingediend in een door een koper georganiseerde aanbesteding. Bij besluit van 2022 stelde de Kroatische mededingingsautoriteit bijvoorbeeld vast dat 4 groothandelaren hun offertes voor 14 groepen voedingsmiddelen hadden gecoördineerd in het kader van een aanbesteding die was georganiseerd door een instelling voor sociale zorg (*Dobri dom*) die in Zagreb gaarkeukendiensten verleent. Door deze praktijk wezen de groothandelaren voor de verschillende percelen in de aanbesteding de winnende inschrijvers aan, waardoor uiteindelijk de prijzen voor essentiële voedingsmiddelen voor burgers in een moeilijke economische situatie werden opgedreven[50]. Ook in 2018 stelde de Griekse mededingingsautoriteit vast dat een coöperatie (Friesland Campina Hellas) en een onderneming (Mandrekas) hun biedingen bij openbare aanbestedingen voor zuivelproducten hadden gecoördineerd door ervan af te zien om tegelijkertijd aan de betreffende aanbestedingen deel te

---

[49] ioei tm i i o i i i .pdf.

[50] CCA detects first bid rigging cartel in public procurement - AZTN. https://www.aztn.hr/ea/wp-content/uploads//2022/06/UPI-034-0317-01021-.pdf.

nemen[51]. Ook de Zweedse mededingingsautoriteit heeft in 2020 in een zaak tegen ARLA Foods AB[52] afspraken over de prijsstelling voor zuivelproducten vastgesteld.

3.5.5 Overeenkomsten inzake de verdeling van geografische markten, protectionistische overeenkomsten

De meest voorkomende vorm van geografische marktverdeling waren de zogeheten "protectionistische overeenkomsten". Deze overeenkomsten werden uitsluitend gesloten tussen detailhandelaren of tussen marktdeelnemers in verschillende stadia van de toeleveringsketen. Daarbij werd voorrang gegeven aan producten uit de eigen lidstaat. In samenspraak met de NMA's heeft de Commissie verschillende onderzoeken ingesteld naar diverse "handvesten" en soortgelijke promotie-initiatieven in België, Bulgarije, Frankrijk en Letland. Deze initiatieven bevonden zich in een zeer vroeg stadium en de tussenkomst van de MA's leidde tot een aanpassing ervan, waardoor discriminatie van producten uit andere lidstaten en de daaruit voortvloeiende versnippering van de interne markt werd uitgesloten.

Daarnaast waren er enkele gevallen van geografische toewijzing van verkoopgebieden: in 2023 heeft het Oostenrijkse kartelgerecht op verzoek van de Oostenrijkse NMA een uitspraak gedaan waarbij is vastgesteld dat twee suikerproducenten, namelijk *Südzucker AG* en *Nordzucker AG*, inbreuk hebben gemaakt op artikel 101 VWEU, namelijk door middel van onderling afgestemde feitelijke gedragingen op de markt voor industriële suiker, met name via een tussen deze bedrijven bestaande overeenkomst om afzonderlijke geografische verkoopgebieden in respectievelijk Oostenrijk en Duitsland te handhaven, waardoor de mededinging werd beperkt en invloed werd uitgeoefend op de grensoverschrijdende handel[53].

---

[51] Δελτίο Τύπου - Διευθέτηση υπόθεσης.

[52] De Zweedse mededingingsautoriteit onderneemt juridische stappen tegen Arla Foods wegens onrechtmatige samenwerking |Zweedse mededingingsautoriteit; Arla Foods krijgt geen clementie in een zaak betreffende onrechtmatige samenwerking |Zweedse mededingingsautoriteit.

[53] Kartelgerecht legt op verzoek van de Oostenrijkse Federale Mededingingsautoriteit een boete van 4,2 miljoen EUR op aan Südzucker AG; de beslissing is onherroepelijk: BWB Bundeswettbewerbsbehörde.

3.5.6 Misbruik van een machtspositie

Het onderzoek had met name betrekking op de betrekkingen tussen landbouwbedrijven en coöperaties, alsook op de vrijheid van landbouwers om zelf te kiezen van welke coöperatie zij lid willen worden. In 2018 heeft de grootste Duitse zuivelcoöperatie, de *Deutsche Milchkontor* (DMK), naar aanleiding van een onderzoek[54] van de Duitse NMA bijvoorbeeld haar leveringsvoorwaarden gewijzigd en de opzegtermijn voor de levering van melk verkort van 24 naar 12 maanden, waardoor landbouwers meer mogelijkheden kregen om te kiezen van welke coöperatie zij lid wilden worden en om zelf hun toeleveringsvoorwaarden te bepalen.

Andere gevallen van misbruik van een machtspositie hadden betrekking op de oplegging van buitensporig hoge prijzen. In 2022 oordeelde de Cypriotische NMA dat de Pancyprian Organisation of Cattle Farmers misbruik van haar machtspositie heeft gemaakt door buitensporig hoge prijzen op te leggen aan de volgende schakel in de keten (zuivelbedrijven).

4. Raadplegingen en monitoring van nationale NMA's in de landbouwsector

Ook NMA's hebben op verzoek van marktdeelnemers in de landbouwsector advies over de toepassing van de mededingingsregels gegeven. In de onderzochte periode ontvingen deze NMA's 53 dergelijke verzoeken met betrekking tot de landbouwsector.

Een aanzienlijk deel van de werkzaamheden van de NMA's bestaat ook in het verrichten van monitoringactiviteiten. In de onderzochte periode hebben NMA's **22** sectorale onderzoeken met betrekking tot de toepassing van de mededingingsregels in de landbouwsector verricht. Deze werkzaamheden bestonden doorgaans uit sectorale onderzoeken, het goedkeuren van verslagen en het behartigen van belangen.

Met de NMA's werden met name verschillende raadplegingen over duurzaamheidsovereenkomsten gehouden. Hieronder volgen enkele voorbeelden.

- De Duitse NMA heeft zeven raadplegingsverzoeken over duurzaamheidsovereenkomsten beantwoord, waaronder een lopende raadpleging in de vleessector via de *Initiative*

[54] Bundeskartellamt – Homepage – Procedure tegen zuivelcoöperatie DMK gestaakt.

Tierwohl[55] (waarbij de partijen naar aanleiding van door de Duitse NMA geuite bezwaren hebben besloten om met ingang van 2024 een verplichte, door kopers aan deelnemende landbouwers te betalen premie, de zogeheten dierenwelzijnstoeslag, af te schaffen) en vier afgeronde raadplegingen met betrekking tot de sectoren cacao, planten, bananen en zuivel.

- De Franse NMA heeft twee verzoeken om informele begeleiding beantwoord: i) een verzoek van twee ondernemersorganisaties (*Coopération Agricole Nutrition Animale* en *Syndicat National de l'Industrie de la Nutrition Animale*) met betrekking tot een ontwerp van een methodologische gids voor het berekenen van de ecologische voetafdruk van mengvoeders, meer in het bijzonder van de broeikasgasvoetafdruk ervan[56], en ii) een ander verzoek van de vereniging *Pour une Agriculture du Vivant* met betrekking tot een project dat tot doel heeft om Franse landbouwers te ondersteunen door hun overgang naar milieuvriendelijkere werkwijzen te financieren en hen daarbij te begeleiden[57] (waarop artikel 210 bis van de GMO-verordening van toepassing is).

- De Nederlandse NMA heeft op twee raadplegingen gereageerd: i) één op verzoek van de *Stichting Milieukeur*, een organisatie die criteria ontwikkelt en beheert voor Nederlandse keurmerken voor akkerbouwgewassen, groenten en fruit, melk, eieren, sierteeltproducten (bloemen, planten, bomen, bloembollen enz.), en bereide en verwerkte voedingsmiddelen, met name ten aanzien van een overeenkomst betreffende onbewerkte aardappelen, groenten en fruit, en ii) een andere op verzoek van *Tuinbranche Nederland*, een vereniging van ondernemingen die actief zijn in de bloemensector.

[55] De *Initiative Tierwohl* is een project dat voortvloeit uit een overeenkomst tussen de landbouw-, vleesproductie- en detailhandelssector, dat tot doel heeft om veehouders te belonen voor het verbeteren van de omstandigheden waarin dieren worden gehouden.

[56] Informele gids 25-DD-01 van 29 januari 2025 betreffende de invoering van een regeling voor de collectieve financiering van de extra kosten en risico's die gepaard gaan met de agro-ecologische transitie.

[57] Informele gids 25-DD-01 van 29 januari 2025 betreffende de invoering van een regeling voor de collectieve financiering van de extra kosten en risico's die gepaard gaan met de agro-ecologische transitie.

5. Slotopmerkingen

Een gezonde mededinging in de landbouwsector is cruciaal om ervoor te zorgen dat de doelstellingen van het Verdrag met betrekking tot het GLB worden verwezenlijkt. In de landbouwsector zijn enkele uitsluitingen van de mededingingsregels vastgesteld, die in de eerste plaats bedoeld zijn om de positie van landbouwers in de voedselvoorzieningsketen te versterken en weer in evenwicht te brengen. Het is essentieel dat landbouwers proactief gebruikmaken van de beschikbare regelingen en profiteren van de daardoor geboden voordelen. In deze kaders schuilt nog steeds veel onbenut potentieel, dat meer aandacht vereist. Met name uitsluitingen van de mededingingsregels bieden een kader voor de organisatie van de productie en levering van producten door landbouwbedrijven via PO's en UPO's. Dergelijke organisaties profiteren niet alleen van de noodzakelijke uitsluiting van de mededingingsregels, maar ontvangen in het kader van het GLB ook financiële steun. Daarnaast bieden ze structurele instrumenten waarmee landbouwers op meer gelijke voet kunnen deelnemen aan commerciële betrekkingen met hun leveranciers en afnemers, en waardoor ze risico's en investeringen kunnen beheren en uitdagingen het hoofd kunnen bieden. Tegelijkertijd heeft de handhaving door de bevoegde autoriteiten het mogelijk gemaakt om een einde te maken aan praktijken die schadelijk zijn voor landbouwers aan de verkoop- of inkoopzijde, en om dergelijke praktijken te voorkomen. De uitsluitingen van de mededingingsregels blijven zich ontwikkelen, terwijl de marktgerichtheid van het GLB behouden blijft. In het in 2024 gedane voorstel van de Commissie[58] zijn verdere mogelijkheden geïdentificeerd om de positie van landbouwers in de keten te versterken. In een tijd van voortdurende concentratie, zowel stroomopwaarts (benodigde productiemiddelen) als stroomafwaarts (de voedingssector) in de toeleveringsketen, blijft een eerlijk en doeltreffend gehandhaafd mededingingskader essentieel om ervoor te zorgen dat landbouwers een correcte vergoeding voor hun werkzaamheden ontvangen, terwijl tegelijkertijd de bevoorrading tegen voor de consument redelijke prijzen wordt gewaarborgd overeenkomstig de GLB-doelstellingen van het VWEU.

[58] Voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van de Verordeningen (EU) nr. 1308/2013, (EU) 2021/2115 en (EU) 2021/2116 wat betreft de versterking van de positie van landbouwers in de voedseltoeleveringsketen, 2024/0319 (COD).